

ISBN: 978-625-7014-23-6

© 2018 Ketebe Kitap ve Dergi Yayıncılığı A. Ş.

Ketebe Yayınları: 232

Felsefe - Bilim

Editör

Mehmet Arıkan

Kapak

Harun Tan

Düzeltili

Dilara Yabul

Mizanpaj

Nilgün Sönmez

1. BASKI

Ocak 2020
İstanbul

ketebe.com

Ketebe Yayınları

Sertifika No. 34989

Maltepe Mahallesi Fetih

Caddesi No: 6 Dk: 2

Topkapı 34010 İstanbul

Tel: 212. 612 29 30

e-mail: ketebe@ketebe.com

Baskı ve Cilt

Mega Basım Yayın San. ve Tic. A.Ş.

Cihangir Mah. Güvercin Cad.

No: 3/1 Baha İş Merkezi A Blok

Kat: 2 34310 Haramidere -

Avcılar / İstanbul Sertifika No: 44452

Tel: 212.412 17 00

© Eserin her hakkı anlaşmalı olarak Ketebe Kitap ve Dergi Yayıncılığı A.Ş.'ne aittir.
İzinsiz yayınlanamaz. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

Aded ile Mikdâr

İslâm-Türk Felsefe-Bilim Tarihi'nin
Mathemata Mâ-cerâsı

1. Cilt

İ H S A N F A Z L I O Ğ L U

KETEBE

İhsan Fazlıoğlu

Prof. Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü. 1966 yılında Ankara'da doğdu. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'nü bitirdi (1989). Ürdün Üniversitesi'nde (Amman) ve Arap Bilim Tarihi Enstitüsü'nde (Halep) bilim ve matematik tarihi üzerinde araştırmalar yaptı (1990-1992). Yüksek lisans çalışmasını İ.Ü. Bilim Tarihi Bölümü'nde (1993); doktorasını İ.Ü. Felsefe Bölümü'nde tamamladı (1998). İ.Ü. Bilim Tarihi ve Felsefe Bölümlerinde öğretim görevlisi ve öğretim üyesi olarak bulundu (1989-2011). Oklahoma Üniversitesi'nde (ABD) sahasıyla ilgili araştırmalar yaptı (2001-2002). McGill Üniversitesi, İslâm Araştırmaları Enstitüsü'nde misafir öğretim üyesi olarak bulundu, proje danışmanlığı yaptı ve kıdemli araştırmacı olarak çalıştı (2008-2011). Fazlıoğlu hâlen İstanbul Medeniyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'nde öğretim üyesidir (2011-...). Fazlıoğlu, felsefe-bilim tarihi ile matematik tarihi ve felsefesi üzerine yoğunlaşmakta, özellikle bu yapıların İslâm-Anadolu Selçuklu-Osmanlı-Türk medeniyet tarihi içerisindeki gelişmelerini yazma kaynaklara dayanarak incelemekte ve yayınlar yapmaktadır.

İçindekiler

Takdim.....	9
1. Kaynakları ve Etkileri Açısından Aristoteles'in	
Sayı Tanımı	13
Giriş: Frege'nin isyanı.....	13
Aristoteles'in sayı tanımları.....	15
Birliklerden kurulu çokluk.....	16
Aristoteles'in önce ve sonrası.....	25
2. Eukleides Geometrisi 'Süreklilik Aksiyomu' Açısından	
Eleştirilebilir mi?	29
Eukleides eleştirisi.....	32
Eukleides savunusu.....	35
Nicelik tasavvuru.....	39
Nicelik tasavvuru ve Doğa.....	42
Sonuç yerine.....	47
3. Harranlı Matematikçilerin Matematiğin	
Oluşumundaki Katkıları	51
Sabit b. Kurre.....	54
Sayılar teorisi.....	57

Geometri.....	59
Cebir.....	61
Ebû Saïd Sinan b. Sâbit.....	62
İbrahim b. Sinan b. Sâbit	62
Bettânî.....	64
Sinan b. el-Feth.....	66
4. 'Alemuddin Kaysar ve Bir Geometri Teoremi.....	69
Hayatı.....	69
Eserleri.....	73
Metin.....	77
Şekil/Teorem	78
Yorum	78
Ek.....	83
5. Altın-Orda Ülkesi'nde İlk Matematik Kitabı	
Hesap Biliminde Şaheser: <i>el-Tuhfe fî ilm el-hisâb</i>.....	85
A. Altın-Orda Ülkesi'nde felsefe-bilim hayatı.....	86
Siyasî arkaplan.....	87
İlmî ortam	91
B. Hesap Biliminde Şaheser (<i>el-Tuhfe fî ilm el-hisâb</i>): Muhteva ve Tahlil.....	98
Müellif ve yaşadığı dönem.....	98
Eserin nüshaları.....	103
Eserin içeriği.....	104
Atıf yapılan kişiler ve eserler	107
Eserin hesap bilimi tarihi açısından genel özellikleri.....	108
Harizmî'ye nisbet edilen sayı tanımı.....	116
Hisâb, misâha ve cebirde 'burhân'	120
Sayılar ve özellikleri	123

İrrasyonel sayıların yaklaşık kare ve küpkök değerleri	127
1. İrrasyonel sayıların karekökü.....	129
2. İrrasyonel sayıların küpkökü.....	135
Sonuç.....	137

6. Eukleides Geometrisi ve Kelâm

(Beyânî İfadelerin Burhânî İfadelerle Temsili)	141
Giriş.....	141
Geometrik temsil	142
'Felsefî kelâm' ile 'kelâmî felsefe'nin anlamı	146
Kelâmî ifadelerin geometrik temsiline örnekler	147
Kelâm kitaplarında kullanılan geometrinin bazı özellikleri	160
Kaynakça.....	163
Kişiler Dizini.....	173
Eser Dizini	179

Takdim

İlk elde insanın hissî idrakine değen vâkıanın sahnedeki temsilini mümkün kılan ve aklî idrak tarafından *idrâk* edilen *hakikat* nedir? *Ousia* mı, *arithmos* mu *megethos* mu? Sırasıyla İslâm düşünce geleneğine *mâhiyet*, *aded* ve *mikdâr* olarak tercüme edilen bu kavramlardan mâhiyeti araştıran *mantikî felsefe* ile *aded* ve *mikdârı* inceleyen *talimî felsefe* kadim dünyanın birbiriyle de kesişen iki büyük felsefe geleneğini oluşturur. Yine de her iki gelenek en nihayetinde bir *sûret/form/idea* araştırması olarak kabul edilebilir. Bu çalışmanın içeriği çerçevesinde bir *sûret* araştırmasının temel birimleri olan *aded* ile *mikdâr*, *talimî felsefe* içinde iki farklı yaklaşımı temsil ederler. Günümüzde *sayılar teorisi* olarak adlandırılan *ilm el-'aded* ile geometri olarak isimlendirilen *ilm el-hendese* ilkece bu iki farklı yaklaşımın disiplinleri olarak görülebilirler.

Değişik zamanlarda ve farklı kaygılarla kaleme alınan makalelerden oluşan üç ciltlik bu çalışmada bir *sûret/form* araştırmasının en temel iki kavramı olarak *aded* ve *mikdârın* İslâm felsefe-bilim geleneğinde mâ-cerâsı takip edilmiştir. Özellikle *talimî felsefe*, kadim mensubiyetlerini sürdürenler dışında, Harizmî tarafından *hisâbî yöntemin* inşasıyla hem hâricî hem